

Неотдавна по ерусалимския канал *infolive.tv* е излъчено интервю с 84-годишния Шмуел Наар, един от последните ни съвременници, лично преживели Шоа и намерили убежище в Израел. От половин век Шмуел Наар държи малък дюкян за химическо чистене в центъра на Тел Авив.

Записът е направен на 28 април 2008 г. Пред репортера Оливер Рафовиц Наар си спомня родния Солун, разказва за депортацията от Македония, за смъртта и оцеляването в Аушвиц и Берген-Белзен и за това как се живее с такъв товар на плещите.

На 15 април 1943 г. 19-годишният Шмуел заедно с петте си сестри, с майка си и баща си е натоварен на влака за Аушвиц. От там се завръща само той.

Шмуел Наар е обикновен, не кой знае колко образован, преминал през тежки изпитания човек. Транскриптът на интервюто му не е гладък, не е редактирана за печат статия. Но за мен това свидетелство е важно и преводът му нужен. Както заради непряката си връзка и с българската съдба чрез родния му Солун, така и заради автентичното му свидетелство на очевидец, изобличаващо всякакви спекулации на ревизионисти и отрицатели на Холокоста.

Същевременно с горест трябва да признаем, че вярата на Шмуел Наар, че "онова, което

се случи в лагерите няма никога да се повтори" се дължи вероятно на недостатъчна информираност на уважаемия страдалец.

Геноцидалното, планирано изстребление на големи маси от хора, обявени от властите за незаслужаващи пощада врагове, вредни за здравословния живот на обществото, превърнати от пропагандата в "нечовеци" се е случвало и преди национал-социалистическите лагери. То се е вършело и по тяхно време в страната на победилия социализъм и жертви са ставали десетки милиони нещастници. То се повтаря неведнъж в следвоенните десетилетия и до наши дни — в Босна и Херцеговина, в Чечения, в Руанда, в Конго и Сомалия...

Средствата за унищожение са други, резултатите - сравними.

Бездействието на т.н. "световно обществено мнение" - също.

М.Р.

Питах те веднъж дали говориш идиш. Отговори ми - съвсем малко.

Да, учих малко идиш, за жалост в концентрационния лагер, в Аушвиц. Там имаше много полски евреи, които говореха идиш. Искях да науча този език, ако не мога да науча полски, поне на идиш да разговарям с хората, които бяха там заедно с нас.

Попитах те за идиш, защото видях номера, който носиш на ръката си.

Той ми е от германците, поставиха ми този номер като политически затворник или по-точно казано като еврейски затворник. И така си остана. Цялото време. Какво да правя?

Как се живее, Шмуел, с номер на ръката?

Малко е, така...събужда емоции. Но, както се казва, в живота се свиква на всичко. Свикнах и с него. Не съм си го търсил - поставиха ми го защото бях евреин. Не бях престъпник, не бях рецидивист или разбойник. Бях само евреин, затова ме арестуваха и пратиха в концлагер. Там ми казаха, вместо име получаваш този номер.

Обикновено се чуват историите на евреи от Румъния, от Полша, от Русия, попаднали в лагерите на смъртта. Рядко се среща човек, изпратен там от Гърция, от Солун. Разкажи ни за това.

Да, за жалост. Катастрофата на евреите от Солун е като трагедията на всички евреи в Европа, само че още по-страшна. Първо — откараха ни в Полша. Въобще не бяхме привикнали на студения климат, а бяхме облечени с нещо като пижами. Мнозина станаха жертва. Освен това не знаехме езиците, които се говореха там. Не говорехме нито идиш, нито полски, нито немски. Нищо не разбирахме какво се командва и всяко неразбиране завършваше за нас с побой или със смърт. Това е една от големите трагедии за евреите от Гърция, сравнено с другите европейски евреи. По-малко от 10 процента от депортираните от Солун оцеляха. Завърнахме се като по чудо всичко на всичко 600 до 650 души.

Разправи ни малко за живота на евреите в Солун преди войната?

Солун беше по онова време град на евреите, това може да се прочете във всички книги за стария Солун. Например публичните учреждения, включително прочутото солунско пристанище, където се стоварваше стока от и за целия Балкански полуостров, затваряха за Шабат. Евреите в Солун бяха относително заможни и бяха доста културни. Може да се каже, че солунските евреи бяха издигнали този град; цялата търговия беше в техни ръце.

Докато дойде трагедията, когато германците окупираха Гърция и унищожиха всички.

А какво беше отношението на гърците, на не-евреите? В някои страни като Украйна, Латвия, а и Франция, местното население сътрудничи на нацистите срещу евреите. Как се държаха гърците?

Доколкото мога да кажа за Солун, те не бяха настроени против евреите. Но и не помагаха на евреите да избягат. А си спомням много добре и нещо друго, внимавай сега, като ни откарваше под строй от къщи германският конвой, се обърнах за последно назад и видях как от нашата къща, която току що бяхме напуснали, гърците вече изнасяха покъщина и дрехи. Когато след две години в концлагера се върнах, за да видя какво е останало от дома ни, не намерих нищо, даже паркета го нямаше. Всичко бяха плякосали. Така че не изпитвам кой знае каква симпатия към гърците.

Разкажи какво точно се случи на деня, в който ви арестуваха в Солун през 1943 година?

Това беше в края на април, да... Ами на този ден... Всъщност подготовката беше почнала от по-рано. Накараха ни да носим жълти звезди с надпис "Jude". Като евреи ни беше забранено да пресичаме определени улици. Бяхме разпределени в две гета, които няхаме право да напускаме. Всички евреи, които бяха арестувани по други места бяха доставяни в гетото край гарата, което се наричаше "Барон Хирш". Точно преди началото на депортацията там бяха докарани много евреи от цялата страна. Е, естествено, ако някой се опитваше да се измъкне, го залавяха и го обесваха на едно дърво посред гетото, за да видят всички евреи, че е безсмислено да се бяга.

Знаеше ли, какво ви очаква?

Не. Нищо не подозирахме. Знаехме, че ще ни карат на работа. Така ни казваха - че ще ни транспортират в Полша, че там ще ни дадат да работим, че там се строят специални жилища за нас и други подобни лъжи. С такива психологически трикове успяха да ни убедят.

Освен това нещо друго трагично се случи в Солун. Главният равин тогава беше д-р Цви

Херман Корец. Беше дошъл на този пост от Берлин, още преди войната и сътрудничеса на германците. Всичко, което ви казвам сега е 100 % вярно. Беше сътрудник на нацистите. С голямо усърдие съставяше списък на всички евреи, с имената им, адресите им и т.н. И предаде на германците тези данни. Той помогна на германците да бъдем събрани на едно място, без съпротива от наша страна и съвсем пасивно да се натоварим на влака.

Пристигнахте в Аушвиц-Биркенау?

Пристигнахме в Биркенау, точно пред крематориума. Там се извършваше селекцията. Видях с очите си как отделят младите мъже от старите, от децата. Изведнъж сграбчиха майка ми и сестрите ми и ги отделиха настрани в друга колона.

Кой вършеше селекцията?

Германци с по едно куче до тях. Така беше организирано психологически всичко, че на никой и през ум не му минаваше да окаже някаква съпротива.

Как си обясняваш това, как може човек да си го обясни?

То не може да се обясни, защото онова, което германците вършеха в лагерите, беше нещо, което никога преди това не го е имало и мисля, никога вече няма да го има. Човешкият ум просто не може да си го представи. Нещо планирано до най-малкия детайл - селекцията, убийственият труд, цялото страдание ...

Като видях, значи, как германците с кучетата продължиха да разделят и отбират хората, използвах един момент за да скоча там, където беше майка ми. Внезапно отзад ме просна ритник и един германец с удари ме отпрати назад в моя строй. Което се оказва, че е било за мое добро, защото благодарение на него съм жив до днес. Иначе щях заедно с майка ми и сестрите ми да вляза в крематориума.

След селекцията отделените от нас бяха поведени към крематориума, а ние, останалите потеглихме към лагерния сектор Аушвиц. Там почнаха нашите мъки.

Още с пристигането ни закараха под душовете и ни остригаха косите. Там видях за пръв път един от помощник-надзирателите, т.н. "капо" с голям кожен камшик, който без всякакъв повод биеше наляво и надясно - просто за да всее ужас сред хората. На другия ден почнахме да свикваме.

А през нощта видяхме да се издига пушек и усетихме миризма на изгоряла плът. Питахме по-старите лагерници "Какво става, каква е тази работа?" - А те ни отговарят "Горят вашите родители".

От цялото ми семейство - имах пет сестри, майка и баща - и от всичките ми роднини, не остана жив нито един.

Свикнахме да оцеляваме по всякакъв възможен начин. Задигахме например по нещо от кухнята – ако те хванеха, загиваш без изключение.

Открих случайно един мой "патент" ... Имаше хора, които бяха готови да заменят дажбата си хляб за цигара. Организирах някак по няколко цигари и като пиехме чай, онова, което оставаше от чая го слагах на слънце да съхне, отварях цигарите, смесвах ги и от две-три цигари, навъртах десет. Продавах ги след това за хляб или чорба. Така се оправях криво-ляво. Имаше много възможности за оцеляване, но всички бяха нечовешки.

Като ни освободиха се върнах нарочно в Гърция с надеждата да срещна някои от роднините. Преди това обаче се случи следното: излязох от концлагера Берген-Белзен и някой ми каза, че наблизо имало женски бараки.

Помислих си, че може някоя от сестрите ми да е там. Вървяха някакви слухове, че най-голямата ми сестра Рахел Венеция, която имаше италианско гражданство, е още жива. А тя била арестувана от германците, когато те поеха командването в Атина, след

като италианците се оттеглиха. Тогава са я убили. Но аз това не го знаех и отивам в женския лагер в Берген-Белзен и питам: "Да има тук някоя на име Рахел Венеция?" – Казват ми "Има. Ето онази, която се тътри по пода".

Отивам при нея и виждам жив скелет. Казвам на момичето "Рахел! Познаваш ли ме?" - Отговаря: "Не!" - Аз ѝ казвам "Аз съм Шмуел, брат ти". - А тя ме пита "Да не би да имаш сестра на име Рахел Венеция?" – "Да". - "Не съм аз", казва "Познавах я, но германците я убиха в Атина..."

Това ме подтисна, естествено...

Но тогава си казах, каквото ще да става, ще се върна в Солун, може там да срещна някого. Върнах се значи - и никого не намерих.

Имах много предложения да замина нанякъде - в Съединените Щати, в Швейцария. Но си казах "Ако пак напусна Солун, то ще е само за Израел".

Имаше тогава една организация, "sheerit ha-plita", която която прехвърляше бежанци в Израел. Разбира се, че не беше позволено. Закараха ни, значи, нелегално до Израел, защото англичаните забраняваха това след войната. Като наближихме израелския бряг и взеха да ни наобикалят британски военни кораби. Бяхме в една дървена гемия и едно от момчетата на борда, той беше от "Хагана" казва: "Не сме далеко от плажа, който може да плува, да скача във водата и да е опита да стигне до брега. Там ни очакват. Военните кораби не могат да стигнат до плажа".

Беше декември, 12 часа през нощта. Скочих в морето и с плуване стигнах до плажа. Там ме посрещнаха израелците и ми помогнаха да се скрия.

□

Имаш ли желание за отмъщение?

Не. Не искам отмъщение. Но също така не искам да ги видя. Нямам причина да искам отмъщение, пък съм и много слаб за това ... Но знаеш ли какво? Няма да го забравя. Няма да забравя, че избиха цялото ми семейство. Но откакто оставих всичко онова зад себе си, откакто съм тук в Израел и живея добре, не искам отмъщение.

Какво би казал днес на някого, който те вижда за пръв път, който не те познава и слуша твоя разказ. Какво искаш да кажеш на света, на евреите, на хората след такава история като твоята?

Виж сега, макар че изминаха 50 години и аз съм жив да свидетелствам, все още има хора, които отричат Шоа, нали така? Това значи, че това може да се повтори. Казват: "Това е мит, измислен от евреите, както са си измислили толкова други неща". Клевета, но се намират хора да я вярват. И почват да разправят: "Нищо такова няма, това не се е случвало". Щом толкова хора вярват на тези клевети, това може и да се повтори, защо не?

Щом уж толкова цивилизован народ като германците беше способен на това... Щом те бяха способни на това, което извършиха, тогава може да се допусне, че и други народи ...

Виж ги арабите, изстребват се безмилостно помежду си. Представяш ли си какво би станало, ако попаднем в ръцете на арабите? Сигурен съм, че ще е по-страшно от Шоа, която дължим на германците.

Шмуел да те питам на края нещо. Преди малко някой каза тук, че ти даваш сила, кураж на хората от квартала. Как го правиш?

Хм, може и така да е. Но не знам откъде идва. Може да е нещо като "gracia", как се казва на иврит? Божия благословия, навярно. Опитвам се да се разбирам с всички, защото обичам хората, обичам еврейския народ.

Може ли да се каже, че съм ционист? Ционист съм и не ме е срам да го призная.

Откакто съм в Израел се справям сам, без чужда помощ. Слава Богу, днес живея добре. Не мога да се оплача. Горд съм, че съм евреин. Горд съм, че оцелях от онзи ад и че мога да разказвам на хората, какво беше тогава.

Превод през немски от сайта <http://www.hagalil.com> - Милен Радев

□